

Proč rozšíření CHKO

Jiří Matuška, *Správa BR a CHKO Pálava, Mikulov*

V současné době dochází k novému pohledu na potřebu zajištění zdravého životního prostředí, a je tedy nutné fakticky zajistit ochranu krajiny, zdrojů i genofondů, tvořících jeho základ. Proto přistupujeme k požadavku na rozšíření Chráněné krajinné oblasti Pálava (dále jen "oblasti") jako k úkonu, který je poslední možností zastavit přímou devastací přírody, a podpořit tak ekologické myšlení obyvatel a návštěvníků tohoto území. Téměř polovina oblasti navrhovaného rozšíření byla donedávna "ukryta" v hraničním pásmu, a představuje tak málo dotčenou část přírody okresu Břeclav.

Navrhované území se nachází v jižní části okresu Břeclav a zahrnuje následující celá katastrální území: Bulhary, Hlohovec, Sedlec a Lednice, částečně k.ú. Přítulky, Rakvice, Kostice, Valtice a Podivín, z větší části i k.ú. Břeclav a Lanžhot. Celková výměra území navrhovaného k rozšíření je cca 175 km². Téměř polovinu hranice tvoří státní hranice s Rakouskem. Obecně lze území rozlišit na dvě části: lednicko-valtický areál a lanžhotské pralesy.

Určujícím prvkem návrhu na rozšíření oblasti jsou doposud zachovalé přírodní poměry oblasti. Z geologického hlediska území patří ke karpatské geologické soustavě tvořené miocenními i kvarterními sedimenty. Geomorfologicky bylo území od západu utvářeno tektonickou činností (vznik sirných pramenů u Sedlece) a různou odolností hornin, kdy se střídají relativně pevné druhohorní vápence s třetihorními (lithotamníové vápence vrchu na Mušlově nebo vrchu Skalka). Je tvořeno širokou průlomovou depresí vyplněnou soustavou rybníků ve směru Z -V, lednickou pahorkatinou se zaoblenými hřbety, plošinami a sítí suchých údolí s velkou mocností čtvrthorních sedimentů. Východní část je tvořena částí Dolnomoravského úvalu. Dominantní složkou půdního pokryvu jsou černozemě různého typu. Západní část zájmového území náleží do povodí Dyje s dominantním významem potoka Včelínku, pramenícího v Rakousku, který od Mikulova napájí soustavu rybníků a u Břeclavi se vlévá do Dyje. Východní část je ohraničena řekami Dyjí a Moravou, po celém úseku již regulovanou, a významné postavení má i tok Kyjovky, kterou doplňuje množství slepých ramen. Celé území je součástí chráněné oblasti přirozené akumulace vod "Kvartér Moravy". Významnou složku území tvoří také rybníkářství.

Botanický význam území je dán hlavně flórou a vegetací nivy Dyje s lužními lesy, aluviálními loukami, písčitémi hrůdy, mokřady a vodní vegetací. Na jediném místě České republiky zde rostou panonské druhy, jako např. bledule

letní a tužebníky Picbauerův. Lužní lesy na soutoku Moravy a Dyje svým významem přesahuje i rámec ČR. Jiný typ vegetace se vyskytuje na písčích v okolí Valtic a Lednice, kde jsou mimo jiné zachovány zbytky původních teplomilných doubrav na kyselém geologickém podloží, otevřené písčiny a svérázná vodní a pobřežní vegetace. Podobné ekosystémy nejsou dosud chráněny v žádném velkoplošném chráněném území ČR. Spolu s množstvím chráněných druhů se zde vyskytují např. dvojřadka Micheliho a ostřice Fritschova. Navrhované území má i značný mykologický význam, jsou zde bohatá naleziště vzácných druhů dřevokazných hub.

Z hlediska zoologického představuje navržené území jedinečný soubor druhově bohatých zoocenóz, unikátních i ve středoevropském měřítku, což je způsobeno především polohou na rozhraní dvou geografických provincií panonských stepí a středoevropského listnatého lesa. Řada druhů panonské oblasti zde dosahuje nejsevernějšího výskytu, u dalších (např. raroh velký), zde končí západní hranice rozšíření. Zastoupeny jsou všechny typické živočišné druhy středoevropského listnatého lesa. Jedinečný komplex představuje naše nejznámější ornitologická Národní přírodní rezervace Lednické rybníky s nejpočetnější kolonií volavkovitých ptáků v ČR. Zcela ojedinělý v evropském měřítku je komplex lužního lesa na soutoku Moravy a Dyje, na nějž je vázáno velké množství živočišných druhů, často kriticky ohrožených. Jde především o bezobratlé zástupce periodických vodních ekosystémů (listonoh jarní, žábronožka sněžní), zástupce společenstev edafonu (střevlíci), a především hmyzí zástupce vázané na dřeviny lužního lesa (roháč, tešáci, krasci). Dosavadní způsob vodního, zemědělského i lesního hospodaření přímo ohrožuje vyhubením stovky živočišných druhů.

Území patří k plochám s velmi dobrou bonitou půd. Typický je vysoký podíl orné půdy. Zemědělství ovlivňuje velmi výrazně krajinu. Má negativní vliv zejména na kvalitu podzemní vody a vzhled krajiny. Výhledově se bude třeba zaměřit na ekologické aspekty zemědělské výroby a podporovat produkci biologicky čistých potravin.

Uvažované rozšířené území CHKO Pálava má také velkou kulturně-historickou hodnotu. Archeologicky významné památky navazují na nejstarší hradiska na Pavlovských vrších. Patří k nim velkomoravské hradisko Pohansko u Břeclavi, které je největší na Moravě, z novější doby je zbytek středověkého hrádka a tvrzíště na zaniklé vsi Aloch u Valtic a pravděpodobně středověké hradisko Pustý zámek u Bulhar. V území je také koncentrována většina památkových děl a areálů evidovaných ve státním seznamu okresu. Základním útvarům je lednicko-valtický areál se zámky Valtice a Lednice, hojně navštěvovanými pro svou turistickou přitažlivost, a množstvím satelitních objektů z 18. a 19. století, k nimž patří Minaret, Janův hrad, Nový dvůr, Rybníční zámček, Lovecký zámček na Pohansku, Apollonův chrám, Hraniční zámček, chrám Tří Grácií, kolonáda zv. Raisna, Dianin chrám zv. Raendezvous a kaple sv. Huberta, všechny důmyslně začleněny do krajiny, turisticky propojeny a obklopeny unikátní parkovou a účelovou úpravou lesa.

Z hlediska lesnického je nutné vyzdvihnout jedinečný komplex lužních lesů na soutoku Moravy a Dyje v polestech Lanžhot. Tyto lesy, donedávna obora, jsou nyní v důsledku vodohospodářských poměrů, neúměrně vysokého stavu vysoké zvěře, nevhodného druhového sortimentu a věkové skladby dřevin ve špatném stavu. Pro svůj velký význam je třeba tento komplex zachovat a nepřipustit jeho další devastaci. V současné době zpracoval Lesprojekt návrh na vyhlášení 950 ha tohoto lesa za genofondovou plochu pro dub letní a jasan. Menší zbytky lužního lesa se táhnou podél Dyje, nedosahují však významu lesa pod Lanžhotem. Lesy lednicko-valtického areálu jsou v rámci střední Evropy velmi cenné, zejména z hlediska dendrologického - byly zde provedeny úspěšné pokusy o aklimatizaci cizokrajných dřevin a jsou tu i hospodářsky důležité genofondové plochy významných ekotypů domácích dřevin.

Území navržené k rozšíření je stejně jako sousední Pavlovské vrchy již od nepaměti tradičním působištěm výzkumné základny, především přírodovědné. Pracovali zde známí badatelé, jako profesor Podpěra, dr. Šmarda, dr. Výborný, dr. Jüttner, prof. Vicherek a další. Oblast je bohatě využívána i pro účely ekologické výchovy, a to především na naučné stezce Lednické rybníky a v turisticky atraktivním lednicko-valtickém areálu. Důležitou úlohu bude mít v budoucnu expozice na Pohansku.

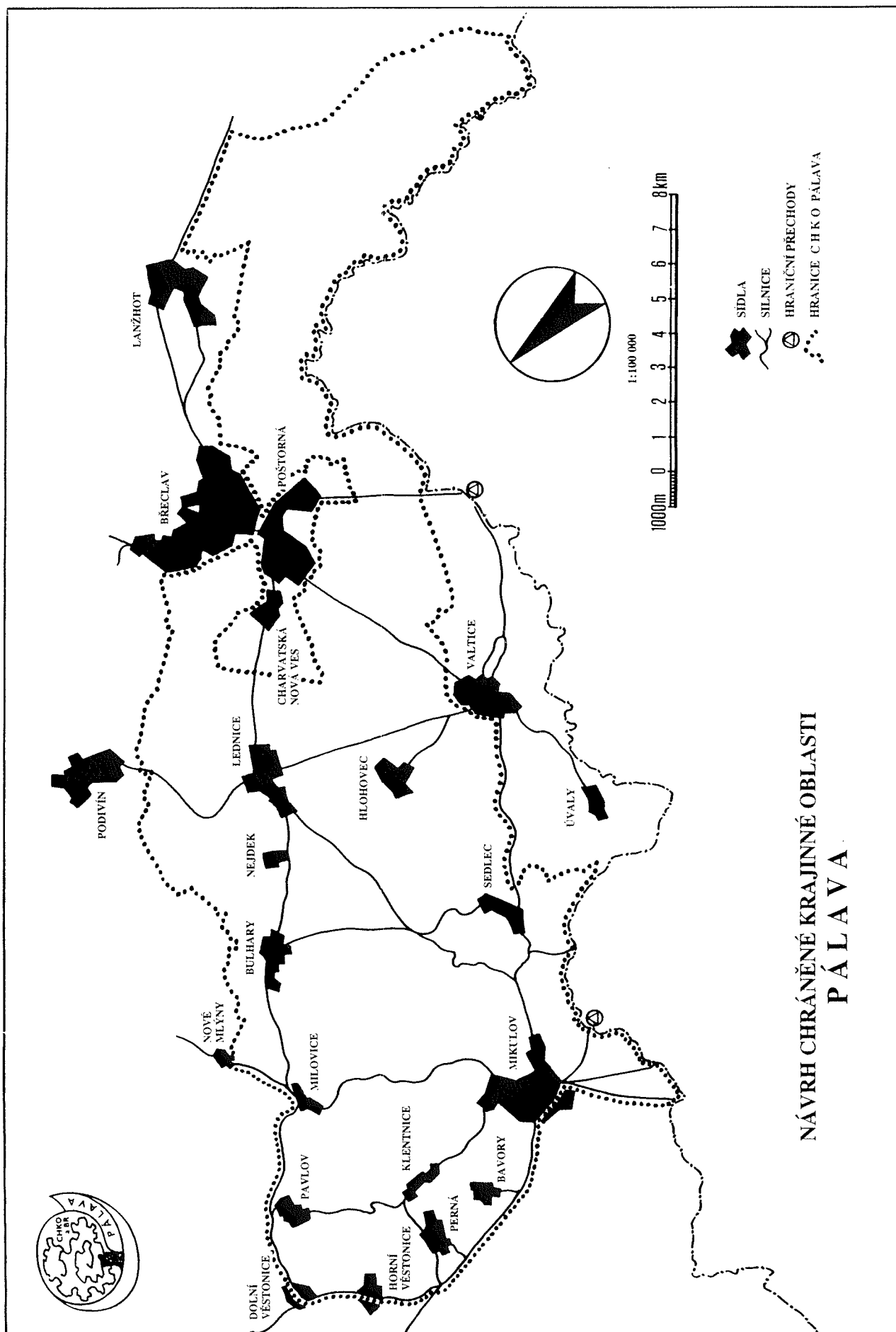
Celé území má velký význam vodohospodářský (pásmo hygienické ochrany, lokalita vody vhodná pro kojení Břeclav - Kančí obora, zdroj Zaječří a několik dalších menších zdrojů). Nadregionální význam má již zmíněný CHOPAV "Kvartér Moravy" v J-V části.

V území jsou dosud vyhlášené národní přírodní rezervace Lednické rybníky, Raňšpurk, Soutok, národní přírodní památky Pastvisko u Lednice a Rendezvous, přírodní památky jezírko Kutnar, Květné jezero a Cahnov. K ochraně jsou navrženy lokality Studánkový vrch, Skalka, Stará hora, Krumpava, Sekulská Morava, Františkův rybník, Rajsna a Bruksa. Některé z nich jsou evidovány v mezinárodních ochranných seznamech, Národní přírodní rezervace Lednické rybníky je navržena organizací IUCN do seznamu mezinárodně významných mokřadů spolu s Pastviskem u Lednice, Raňšpurkem, Cahnovem a Soutokem. NPR Lednické rybníky a lužní lesy na soutoku Dyje a Moravy jsou vyhlášeny též ICBP (mezinárodní organizace pro ochranu ptáků) za významnou ornitologickou lokalitu Evropy. Rozšířené území oblasti Pálava je též navrženo jako jedno z pěti území v bývalé ČSFR do seznamu Světového kulturního dědictví UNESCO.

Návrh na rozšíření oblasti Pálava je v současné době řešen i po linii územně plánovací dokumentace. Firma Löw a spol. Brno zpracovává ÚPD územního pásu oblasti a biosferické rezervace Pálava, lednicko-valtický areál, lanžhotské pralesy, který respektuje změny a doplňuje územního plánu VÚC okresu Břeclav (URBION Bratislava), schválené plenárním zasedáním Jm KNV 28. 1. 1988.

V září 1992 rozeslalo Ministerstvo životního prostředí ČR dotčeným obcím návrh nařízení vlády České republiky o rozšíření a nové právní úpravě CHKO Pálava k soustředění jednotlivých připomínek od vlastníků a uživatelů pozemků. Po určitých komplikacích s vyjádřeními k návrhu je nyní jeho obsah hodnocen legislativním odborem Ministerstva ŽP ČR a záleží pouze na panu ministrovi, kdy jej předloží ke schválení do vlády.

Snahy o vyhlášení ochrany nad námi navrhovaným územím byly již v 70. letech před vyhlášením CHKO Pálava i v 80. letech před ustanovením biosferické rezervace, vždy však byla schválena jen část návrhu, odpovídající současné CHKO.

Rozšířením CHKO Pálava o území lednicko-valtického areálu a lanžhotský prales s ukončením v místě soutoku Dyje a Moravy dojde k novému impulzu v ochrannářském působení v okrese Břeclav. Otevírají se tak i možnosti nové mezinárodní spolupráce s pracovníky rakouského Nationalpark Donau-Auen na straně jedné, a s pracovníky sousední CHKO Záhorie na straně druhé. Tato spolupráce, vedená odborně a přátelsky, může mít obrovský ochrannářský i politický význam.

Jiří Matuška

Warum Erweiterung des Landschaftsschutzgebietes Pálava?

Durch die Erweiterung des bestehenden Landschaftsschutzgebietes (LSG) Pálava um die Umgebung von Lednice und Valtice sowie um das Waldgebiet Soutok am Zusammenfluß der March und Thaya sollte effektiver Natur-, Landschafts und Umweltschutz gesichert werden. Alle Menschenaktivitäten sollten weiters aus dem Gesichtspunkt von sustainable development angesehen werden.

Anschluß von ungefähr 140 km² an das bestehende LSG ist angestrebt. Dadurch sollte seine Fläche auf 225 km² erhöht werden. Über den Entwurf der Gesetzentwurf für die Erweiterung wurde seitens des Umweltministeriums mit Grundeigentümern und Pächtern, Gemeinden sowie anderen Ministerien verhandelt. Die Verordnungsvorlage für den Regierungsbeschluss liegt zur Zeit vor.